

A KEGYELETI IGÉNYEK ÉRVÉNYESÍTÉSÉNEK EGYES ELJÁRÁSJOGI KÉRDÉSEI

CSAJÁGI Tímea
doktoranda (ELTE ÁJK)

1. Bevezetés

1.1. A kegyeleti jog, mint speciális személyiségi jog sajátosságairól

A személyiségi jogot Petrik a következőképpen fogalmazta meg: *„A személyiség a test és szellem elválaszthatatlan egysége, amely kifejezésre juttatja az egyén viselkedését és gondolkodását; ez a viselkedés és gondolkodás jelenti a személyiség értékminőségét, azt amiben a személyiség különbözik mástól és ami lehetővé teszi, hogy más legyen, mint a többi. A személyiségi jog az általánosan jellemző értékminőséget védi. A személyiségi jogok ennek érdekében egyfelől megteremtik az ember önmegvalósulásának feltételeit, másfelől biztosítják, hogy e feltételeket – a magánszférát – senki jogtalan külső beavatkozással meg ne sérthesse.”*¹

A Ptk. a személyiségi jogokat általános jellegű védelemben részesíti, mégpedig úgy, hogy védelmet nyújt a személyiségi jogok megsértésének minden formája ellen. A polgári jogi személyiségvédelem tehát egy abszolút szerkezetű jogviszony, amelyből az a kötelezettség származik, hogy minden személy tartózkodjon mások személyhez fűződő jogainak megsértésétől, másoknak való károkozástól és minden olyan magatartástól, amely következtében másnak kára keletkezhet. Székely a Ptk. Második Könyvének Harmadik Részéhez fűzött magyarázatában hangsúlyozza, hogy a polgári jog elsődlegesen rendező, helyreállító szerepkörére tekintettel az alanyi jogok érvényesítése a jogosult akaratától

¹ PETRIK Ferenc: A személyiségi jogok alanya. In: PETRIK Ferenc (szerk.): *A személyiség jogi védelme*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1992. 18.

függ. A jogosult belátása határozza meg, hogy személyhez fűződő jogainak érvényesítését szolgáló jogi eszközöket igénybe veszi vagy sem.²

A személyiségi jogok alanya a Ptk. alapján csak jogképes személy lehet, a jogképesség pedig a halállal megszűnik. Ezen túlmenően a Ptk. 2:54. § (1) bekezdése főszabályként úgy rendelkezik, hogy a személyiségi jogokat személyesen lehet érvényesíteni. Éppen ezért a kegyeleti jogról csupán, mint speciális személyiségi jogról beszélhetünk.

A kegyeleti jog értelmezésében kétféle nézőpont alakult ki az évek folyamán. A szűkebb értelmezés szerint, bár az elhunyt személyiségi jogaiban nem következhet be jogutódlás, ugyanakkor a meghalt ember személyiségének értékei a továbbélők személyiségi jogába transzformálódnak át. E nézőpont szerint tehát a kegyeleti jog jogosultja saját életminősége védelmében, kvázi „saját jogán” lép fel.³

Ugyanakkor kialakult egy tágabb felfogás is, miszerint nem szükséges a továbbélők személyiségi jogának, értékeinek sérelme, a halott személy halála után, annak továbbélő személyiségi jogait kell bizonyos esetekben megvédeni, tehát a kegyeleti jog jogosultja, mint az elhunyt személyiségi jogi igényének pusztán érvényesítője, az elhunyt képviselője lép fel. A kegyeleti jog jogosultjának saját jogsérelmét nem kell tehát bizonyítani, elegendő az, ha a halott személy személyiségi jogai sérültek. A kegyeleti jog tágabb értelmezését képviseli – többek között – *Törő*, aki kifejtette, hogy „a halott emléke helyes értelmezés szerint, magában foglalja a személynek a halála után mások, a ma élők tudatában tükröződő továbbélő személyiségi értékeit.”⁴

1.2. Hogyan sérthető meg az elhunyt emléke?

A Ptk. magyarázata szerint az elhunyt emléke számos formában megsérthető, azaz minden olyan magatartással, amely a halott életében az illető személyiségi jogait sértette volna, feltéve, hogy a konkrét jog a halott vonatkozásában egyáltalán értelmezhető. A halottak emlékének megsértése két szemszögből vizsgálándó. Az egyik nézőpontból a halott emléke megsérthető a Ptk.-ban ne-

² SZÉKELY László: Második Könyv, Harmadik Rész: Személyiségi jogok. In: VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter: *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz. Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Budapest, CompLex, 2014.

³ PETRIK Ferenc: *A személyiség jogi védelme. A sajtó-helyreigazítás*. Budapest, HVG-Orac, 2001. 179.

⁴ TÖRÖ Károly: Személyiségvédelem a halál után. *Magyar Jog*, 1987/6. 495–506.

vesített, az elhunytak vonatkozásában felmerülhető személyiségi jogok megsértésével, így (i) a halott névhez való jogának, (ii) a jó hírnévhez, becsülethez való jogának, (iii) képmáshoz és hangfelvételhez való jogának, (iv) levéltitokhoz való jogának, (v) a magántitokhoz és adataikhoz fűzőő jogának megsértésével. A másik nézőpont a végtisztesség megadásához, a halott földi maradványainak tiszteletben tartásához kötődik. Így – többek között – sérti a kegyeleti jogot az eltemetés módja, illetve helye megválasztásának, az illő sírhely állításának korlátozása, továbbá a temetés méltatlan körülmények között történő lebonyolítása.

1.3. Közz szereplők emlékének megsértése

A téma szempontjából különös figyelmet érdemel a közz szereplők emlékének megsértése, kegyeleti jogainak védelme. A közéleti szereplők esetében mindig is jelentős hangsúlyt kaptak a kegyeleti jogok. Az első nagy visszhangot keltő ügy a XIX. századhoz, Bismarck kancellár nevéhez fűződik.⁵ Az eset 1898. július 30. napján történt. A kancellár családja nem járult hozzá, hogy az elhunytat bármilyen formában megörökítsék, ugyanakkor Max Priester és Willy Wicke fotográfusok pár órával a halálát követően – egy szolgálot megvesztegetve – betörték Bismarck kancellár hálósobájába és lefotózták az elhunyt kancellárt a halálos ágyán fekve. A készített fotó – mely a kancellárról készült utolsó kép volt – hivatalos halotti maszk nélkül, ágyban fekve, gyenge idős emberként ábrázolja a „Vaskancellárt”. A német lapok ezért megtagadták annak publikálását, egy hirdetés jelent csak meg, mely eladásra kínálta a kancellárról a halála után csupán pár órával készített képeket. A fotográfusok ellen polgári- és büntető eljárás is indult és ez utóbbiban öt, illetve nyolc hónap börtönre ítélték őket. A képeket pedig átadták a családnak, akik azt megőrizték, és a kancellár halálát követő legalább ötven év elteltéig nem engedték megjelenni a sajtóban.

Ugyanakkor számos hazai példa is említhető a közz szereplők kegyeleti jogának megsértése körében, így például az 1919-ben meggyilkolt Tisza Kálmánról szóló, Népszava c. újságban vagy Antall Józsefről az Esti Hírlapban megjelent cikk.

⁵ Ezen eseményhez kötődik az első, képmás felhasználását szabályozó törvény megalkotása, amely az 1907-es német szerzői jogi törvény volt. Bár megjegyzendő, hogy egy francia bíróság már korábban, a XIX. század folyamán biztosított képmáshoz való jogot egy fényképpel kapcsolatban.

A Ptk. törvényi szintre emelte a korábban a bírói gyakorlat által kialakított elveket, melyek deklarálják a közszereplők személyiségi jogainak alacsonyabb védettségi szintjét. Ezért a közszereplőkkel kapcsolatosan első kérdésként vethető fel, hogy amennyiben olyan magatartással sérthető meg a halott személy emléke, amellyel életében is személyiségi jogait sértette volna, akkor vajon a közéleti személyek esetében az elhalálozásuk után is érvényesül-e a tágabb körű bírálhatóság lehetősége. Vagyis kérdés, hogy kihat-e a közéleti szereplői minőség a kegyeleti jog megsértésének határait. Kihathat-e egyáltalán annak fényében, hogy a Ptk. nem ismeri el a halottak személyiségi jogait, ezért a kegyeleti jog alanyának nem az elhunytat, hanem a hozzátartozókat tekinti. Közszereplők esetében tehát még hangsúlyosabb az a kérdés, hogy valójában ki a kegyeleti jog jogosultja.⁶

A közszereplő kegyeleti jogának említése azért fontos a téma szempontjából, ugyanis a közszereplők azok, akik esetében – ismertségük révén – reális eséllyel felmerülhet, hogy emléküik megsértése nem csupán a hozzátartozóknak okoz fájdalmat, hanem esetlegesen a társadalom egy szélesebb rétegének. Tehát ebben az esetben lehet valós kíváncsi a kegyeleti jogsértés következtében felmerülő igények érvényesítésére jogosultak alanyi körének kiterjesztése és az ezzel szükségszerűen felmerülő eljárásjogi problémák kezelése.

2. A közösség tagját megillető igények érvényesítésének sajátosságai

2.1. A közösséghez tartozással kapcsolatos sérelmek és a kegyeleti sérelmek összehasonlítása

Az alábbiakban ismertetendő eljárásjogi szabályok szükségessé teszik a kegyeleti és a Ptk. 2:54. § (5) bekezdésében deklarált közösséghez tartozással összefüggő sérelmek közötti párhuzamok bemutatását.⁷ A legfontosabb párhuzam a

⁶ Jelen, anyagi jogi jellegű kérdés vizsgálatára egy másik tanulmányomban kerül sor, ezért itt csak a problémát vetem fel.

⁷ Ptk. 2:54. § (5) A közösség bármely tagja jogosult a személyisége lényeges vonásának minősülő, a magyar nemzethez, illetve valamely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösséghez tartozásával összefüggésben a közösséget nagy nyilvánosság előtt súlyosan sértő vagy kifejezőmódjában indokolatlanul bántó jogsérelem esetén a jogsértés megtörténtétől számított harmincnapos jogvesztő határidőn belül személyiségi jogát érvényesíteni. A közösség bármely tagja a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésének kivételével a személyiségi jogok megsértésének valamennyi szankcióját érvényesítheti.

sérelmek közvetettségében ragadható meg, vagyis a közösség tagjának sérelme is kétrétegű, először szükséges magának a közösségnek, majd pedig a tagnak a sérelme. Mindez azt jelenti, hogy a közösségnek címzett jogsérelem elsősorban a közösséget sérti, de az átsugárzik magát a közösséghez tartozónak valló tagra is. Hasonló átsugárzás figyelhető meg a kegyeleti jogok esetében is. A kegyeleti jog sérelméhez is elsősorban az elhunyt emlékének sérelme szükséges és ennek megléte esetén merülhet fel a továbbélő egyén sérelme.

Jelentős különbség ugyanakkor, hogy míg a közösséghez tartozással összefüggő sérelmeknél az alanyi kör a jogszabályban csupán absztrakt módon meghatározott és az adott egyén nyilatkozata irányadó a közösséghez tartozás vonatkozásában, addig a kegyeleti sérelmeknél a jogalkotó jelöli ki ezt a kört, meghatározva ezzel, hogy – a jogalkotói álláspont szerint – az adott jogsértő cselekmény kit sérthet. A Ptk. 2:50. § (1) bekezdése úgy fogalmaz, hogy a meghalt ember emlékének megsértése miatt bírósághoz fordulhat a *hozzátartozó* vagy az, *akit az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített*. A hozzátartozó fogalmát a Ptk. 8:1. § (1) bekezdés 2. pontja határozza meg, mely szerint hozzátartozónak minősül a közeli hozzátartozó, az élettárs, az egyenes ágbeli rokon házastársa, a házastárs egyenes ágbeli rokona és testvére, és a testvér házastársa. Látható, hogy a Ptk. meglehetősen szűken vonja meg azon alanyi kört, amely a kegyeleti igények érvényesítésére jogosult. Ehhez képest még tovább szűkíti a kegyeleti jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésére jogosult személyek körét. Erre ugyanis csak az örökösök rendelkeznek perbeli legitimációval.

A közösséghez tartozással kapcsolatban reális problémaként azonosította a jogalkotó, hogy az adott közösség jogsérelmet elszenvedő tagjai az egyéni igényérvényesítés lehetőségével élve tömegesen terjesztenek elő kereseteket a bíróságon. Erre tekintettel – az alább bemutatandó – speciális eljárásjogi szabályok kerültek bevezetésre. A kegyeleti igények érvényesítése vonatkozásában – különös tekintettel a közszereplők kegyeleti jogának megsértésére – a fent említett probléma, vagyis a társadalom széles rétegét érintő sérelem kapcsán felmerül a jelenleg szűken meghatározott alanyi kör kitágítása és speciális eljárásjogi szabályok bevezetése lehetőségének kérdése is.

2.2. A Pp.-ben, a közösséghez tartozással összefüggő személyiségi jog érvényesítése iránt indított perek vonatkozásában meghatározott speciális szabályok

Ahhoz, hogy a közösséghez tartozással kapcsolatos sérelmek és a kegyeleti sérelmek összehasonlítása során kimutatott párhuzamot eljárásjogi vonulatban is tovább lehessen gondolni, szükséges a közösséghez tartozással összefüggő személyiségi jog érvényesítése iránt indított perek vonatkozásában meghatározott speciális Pp.-beli rendelkezések ismertetése.

A jogalkotó már korábban, több ízben próbálta megteremteni a közösséghez tartozással kapcsolatos sérelmek következtében felmerülő igények anyagi és eljárásjogi alapjait, de e kísérletek mind kudarcba fulladtak, tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság megállapította azok alkotmányellenességét. A jelenleg hatályos anyagi és eljárásjogi szabályok az Alkotmánybíróság korábbi véleményének figyelembevételével született, konszolidált rendelkezéseknek tekinthetők.

2.2.1. *Hatásköri, illetékességi szabályok*

Ezen perek elbírálására a Pp. 23. § (1) bekezdésének g) pontja alapján a törvényszék rendelkezik hatáskörrel. A Pp. kizárólagos illetékességi szabályt is meghatároz és kimondja, hogy a perre az a bíróság illetékes, amelynek területén az alperes belföldi lakóhelye, belföldi lakóhely hiányában belföldi tartózkodási helye, vagy – ha az alperes nem természetes személy – belföldi székhelye található. A kizárólagos illetékességi szabály rögzítésével biztosítható, hogy az azonos ténybeli alapon nyugvó, közösséget ért jogsérelemmel kapcsolatos igényeket ugyanaz a bíróság bírálja el. Az általános illetékességi szabályok alkalmazása – tekintettel arra, hogy a közösséghez tartozó valamennyi személy személyiségi jogát sértheti egy adott tényálláson alapuló jogsérelem – nem indokolt, ugyanis az igényérvényesítők lakóhelyéhez igazodó illetékesség az azonos tényalapú igények különböző bíróságok általi elbírálását eredményezné. A törvény egy kiegészítő szabályt is beiktat azon esetre, ha az alperesnek nincs belföldi lakóhelye vagy székhelye, ekkor a perre a Fővárosi Törvényszék kizárólagosan illetékes.

2.2.2. Keresethalmazati korlátozás, beavatkozás kizárása

Az azonos tényalapú igények egy eljárásban történő elbírálása érdekében, illetve azért, hogy egy közösséget ért sérelem kapcsán ne születhessen különböző bíróságokon, eltérő tartalmú ítélet, a jogalkotó törvénybe iktatta, hogy a keresetet csak ugyanabból a ténybeli alapból származó közösséghez tartozással összefüggő személyiségi jog érvényesítésére vonatkozó keresettel lehet összekapcsolni és a perben viszontkereset előterjesztésének, valamint beavatkozásnak nincs helye.

E perek egyesítését indokolja továbbá az is, hogy szükségtelen ugyanazt a tényállást több eljárásban vizsgálni és minden felperes vonatkozásában a bizonyítási eljárást egymással párhuzamosan lefolytatni, ez ugyanis a perek elhúzódását eredményezné, és jelentős költségekkel járna. Elősegíti továbbá, hogy ugyanazon jogsértő ugyanazon cselekményével szemben ne lehessen aránytalanul eltérő mértékű szankciókat alkalmazni. A viszontkereset, illetve a beavatkozás kizárása pedig segíti a bírósági eljárás ésszerű időn belül való befejezését. Az említett célokat szolgálja továbbá a korlátozott (30 napos) igényérvényesítési határidő bevezetése is, mely eljárási szabályt – érdekes módon – a jogalkotó a Ptk.-ban helyezte el.

2.2.3. A keresetlevél tartalmi elemei

További speciális szabályként került megfogalmazásra, hogy a jogsértés megtörténte időpontjának megjelölése, valamint az azt alátámasztó bizonyítékok csatolása mellett, a keresetlevélben a felperesnek nyilatkoznia kell arról, hogy a jogsérelemmel érintett közösséghez tartozik-e.

Tekintettel arra, hogy a közösséghez tartozás a személyiség lényeges vonása, az Alkotmánybíróság több korábbi esetben is deklarálta, hogy az identitás nyilvánításának egyetlen formája lehet, mégpedig az adott személy nyilatkozata arról, hogy ő a csoporthoz tartozónak vallja magát (nyilatkozási elv). Mindebből az következik, hogy – a nyilatkozaton túl – másfajta igazolási kötelezettséget előírni nem lehetséges a felperes számára. Az alperes kizárólag akkor mentesülhet a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kifogásolt magatartás nem valósítja meg a jogsérelem törvényben meghatározott kritériumait.

2.2.4. Kötelező jogi képviselet

A kötelező jogi képviselet előírását indokolja az igényérvényesítés különleges mivolta. Ezáltal biztosítható a kereseti kérelmek szakszerűsége. Kötelező jogi képviselet esetén ugyanakkor feltétlenül biztosítani kell, hogy bárki élni tudjon igényérvényesítési jogával, azaz adott esetben (amikor a jövedelmi és vagyoni viszonyok nem érnek el egy bizonyos szintet) a bíróságnak az általános szabályok szerint jogi segítségnyújtás keretében kell biztosítania az érintettek számára a jogi képviseletet.

Bár a kötelező jogi képviselet révén a kérelmek szakszerűsége biztosított-nak tűnik, ugyanakkor ez nem oldja meg azt a problémát, hogy az eljáró bírónak számtalan beadványt kell kezelnie, valamennyi fél vagy jogi képviselő részére biztosítania kell a kézbesítések szabályszerűségét, és meg kell teremteni a nagyszámú felszólalási igény lehetőségét. Ez ugyanakkor számos problémát felvet. Így például az egy közös képviselő kijelölésének problematikáját, illetve további kérdésként merül fel, hogy elfogadható-e a pert indító közösségi tagok perbeli közvetlen nyilatkozattételi jogának korlátozása azáltal, hogy kizárólag a jogi képviselő általi – közvetett – nyilatkozattételi jog gyakorlását teszi lehetővé az eljárásjogi szabály?

2.2.5. Kötelező elkülönítés és az eljárás felfüggesztése kártérítés iránti követelés esetén

A Pp. 348/B. § (3) bekezdése kimondja, hogy ha az egyesített perben a felperes a közösséghez tartozással összefüggő személyiségi jogsértésből eredő kár megtérítése iránti követelést is érvényesít, a bíróság elrendeli annak önálló ügyként történő tárgyalását, és azt a per jogerős elbírálásáig felfüggeszti. A bíróság a felfüggesztés megszüntetését követően a pert az általános szabályok szerint tárgyalja.

A jogalkotó tehát bevezette a kétszakaszos eljárást, de kérdésként merül fel, hogy vajon miért csak a kártérítés iránti igények elbírálását utalta külön eljárásba, míg a sérelemdíj megítélését az „alapeljárásban” eljáró bíróra bízta, és ki-mondta, hogy a megállapított sérelemdíjat egy összegben kell megítélni, ami a sérelemdíj iránti igényt érvényesítő felpereseket egyetemlegesen illeti meg.

3. A kegyeleti igények érvényesítésének egyes kérdései

Ahogy fent említésre került, a közösséghez tartozással kapcsolatos sérelmek speciális eljárásjogi szabályozása alapul szolgálhat a kegyeleti igények különleges eljárásrendben történő érvényesítésének megteremtéséhez. Amint kifejtettem, ez a közszereplők esetében lenne különösen fontos, ugyanis esetükben mérülhet fel, hogy emlékük megsértése szélesebb rétegeket is érint.

3.1. A kegyeleti jog alanyi körének jogalkotói megvonása, illetve tágításának lehetősége

Petrik kétféle jogosultságot különböztet meg a kegyeleti jogosultság körében: az általános, illetve a különös jogosultságot. Előbbi esetben a jogosultság pusztán a halott emlékének megőrzésére és ápolására irányuló jogosultságot jelent. Ezen jogosultság azon személyeket illeti meg, akiknek tudatában valamilyen emlékkép él az elhunytról. Az utóbbi, különös jogosultság a Ptk.-ban megjelölt keresetindításra jogosultakat jelenti, vagyis a hozzátartozót, a végrendeleti jogutódatásban részesített személyt és a közérdek sérelme esetén az ügyészt. A jelenleg hatályos szabályok szerint csak az utóbbi csoportba tartozó személyek jogosultak igényérvényesítésre.

Míg magánemberek esetében kevés az esély arra, hogy széles ismertségük révén a társadalom híres, elismert személyiségévé váljanak, addig a közszereplők közismertsége révén ez gyakran tekinthető. Így felmerül a kérdés, hogy amennyiben elfogadjuk a kegyeleti jog tágabb értelmezését, akkor nem lenne-e indokolt a halott emlékének megsértése esetén saját személyiségi jogsértés nélküli pusztán igényérvényesítési jogot biztosítani szélesebb alanyi kör számára, vagyis nem csupán a különös, hanem az általános jogosultsággal rendelkező személyek számára is. Ugyanis előfordulhat, hogy egy adott személyhez nem pusztán a hozzátartozói fűztek szorosabb érzelmeket, hanem például egy közszereplő esetében rajongók százai, ezrei.

Az alanyi kör tágabb megvonása komoly veszélyt rejt magában a visszaélésekre tekintettel, de az alanyi körrel kapcsolatos szabályok felülvizsgálata több okból is megfontolandó lenne. Egyrészt ugyanis a jelenlegi szabályok leginkább a hozzátartozókra épülnek, de a modern családszerkezeteket tekintve gyakran még élettársi kapcsolat sem áll fenn a felek között, és mégis lehet sokkal szorosabb az elhunyt érzelmi kötődése egy ilyen ember felé, mint a hozzátartozói irányában. Miért ragaszkodik a jogalkotó ezen egyszerű, tradicionális, ám a mo-

dern igényeket figyelembe véve talán elavultnak tekinthető megoldáshoz, vagyis a személyi kör ilyen szűk megvonásához? Másrészt a kegyeleti jogosultak körének kibővítése megoldást jelentene számos olyan jogsértés esetére, ahol a jelenlegi szabályozás révén nincs olyan személy, aki a kegyeleti jog védelme érdekében felléphetne. Az ügyészt csak arra az esetre ruházta fel a Ptk. keresetindítási jogosítvánnyal, amikor a kegyeleti jogot sértő magatartás közérdekbe ütközik. A kegyeleti jogsértések nagy hányada azonban nem sért közérdeket. Joghézag figyelhető meg tehát azon esetekben, amikor olyan kegyeleti jogsértésre kerül sor, ahol nincsenek hozzátartozók, illetőleg végrendeleti juttatásban részesítettek, továbbá a jogsértés nem sért közérdeket. Az általános jogosultak intézményének bevezetése ezt a szabályozási hiányosságot is orvosolhatná.

Az általános kegyeleti jogosultság jogszabályi szintű elismerése esetén azonban rendkívül nagy lenne a kockázata a visszaélésszerű igényérvényesítésnek. Ez vélhetően a perindítások számának gyakran indokolatlan megnövekedésével járna együtt. Ugyanakkor kellően absztrakt szabályozással – álláspontom szerint – kiküszöbölhetőek lennének e veszélyek. Ez többféleképpen is megvalósítható lenne:

- csoportper elkerülésével, egyesítési és egyéb szabályokkal is rendezni lehetne a kérdést,
- lehetséges lenne tovább egyszerű vagy kényszerű pertársaság útján megoldani vagy,
- csoportper szabályozásával operálni.

Ehhez irányadó lehet a fent ismertetett szabályozás, ugyanis ilyen esetben ugyanazok az eljárási problémák merülhetnek fel, mint a közösséghez tartozással kapcsolatos sérelmek esetén. Felmerül tehát egy *actio popularis* megnyitásának lehetősége, melynek megfelelő szabályozása esetén, az érzelmi kötődést előtérbe helyezve tágitani lehetne a kegyeleti jogosultak alanyi körét.

3.2. Ha az emlék az elhunyt személy személyiségi jogainak maradványa, ki tekinthető akkor a kegyeleti jog közvetlen és közvetett jogosultjának, azaz kinek van aktív perbeli legitimációja?

Érdekes kérdés, hogy ha a tágabb felfogást fogadjuk el, miszerint nem szükséges a továbbélők személyiségi jogának, értékeinek sérelme; a halott személy halála után, annak továbbélő személyiségi jogait kell bizonyos esetekben megvédeni, akkor a továbbélő hozzátartozó pusztán a kegyeleti jog közvetett jogosultjának

minősül és kizárólag, mint az elhunyt szükségszerű képviselője léphet fel. A kegyeleti jog közvetett jogosultjának saját jogsérelmét nem kell bizonyítania, elegendő az, ha a halott személy személyiségi jogai sérülését bizonyítja.

Bár a perbeli legitimáció kérdése általában anyagi jogi kérdés, és ezért hiánya a kereset elutasítását eredményezi, kivételesen azonban lehet eljárásjogi kérdés is akkor, ha a keresetindításra jogszabályban feljogosított konkrét személy által van lehetőség. A kegyeleti igények érvényesítésével kapcsolatban tehát az aktív perbeli legitimáció kérdése, mint eljárásjogi kérdés merül fel. A kegyeleti igények érvényesítésére – ahogy fent említésre került – a Ptk. a hozzátartozót, a végrendeleti juttatásban részesített személyt és a törvényben meghatározott esetekben az ügyészt jogosítja fel, tehát aktív perbeli legitimációval kizárólag e személyek rendelkeznek. Amennyiben a perbeli legitimáció eljárásjogi kérdésként merül fel, akkor annak hiánya – attól függően, hogy a jogkövetkezmények levonására az eljárás mely szakaszában kerül sor – a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasítását (Pp. 130. § (1) bekezdés g) pont), vagy a per megszüntetését (Pp. 157. § a) pont) vonja maga után. Az alanyi kör kitágítása esetén az általános jogosultsággal rendelkezők rendkívül pontos körülhatárolására lenne szükség az aktív perbeli legitimációval rendelkezők meghatározhatósága érdekében.

3.3. A halott emlékének megsértése esetén saját személyiségi jogsértés nélküli, pusztán igényérvényesítési jog biztosításával (action popularis megnyitásával) kapcsolatos kérdések

Kérdésként vethető fel, hogy az *opt-out* vagy az *opt-in* rendszer bevezetése lenne indokolt e körben. Utóbbi mellett szólnak azok az érvek, hogy ez az európai modell, mely a hagyományos pertársaság jogintézményén alapul, tehát közelebb áll hazánk jogrendszeréhez is. Ezen kívül fontos, hogy a legtöbb esetben a felek kifejezett meghatalmazására van szükség. Tehát a csoport tagjainak hozzájárulása nélkül indított per általában csak a jogsértés megállapítására irányulhat, de pénzbeli marasztalás (pl. kártérítés alkalmazása) esetén azonban feltétlenül szükséges a csoport tagjainak kifejezett hozzájárulása. Ezen esetben is a kétszakaszos eljárás kerülhetne tehát bevezetésre.

Ez kiegészíthető lenne a megfelelő hatásköri és illetékességi szabályozással, mellyel kapcsolatban elmondható, hogy ugyanazok a szabályok lennének alkalmazhatóak, mint a közösséghez tartozással kapcsolatos igényérvényesítés esetén. A személyiségi jogsérelemre tekintettel e perek a törvényszék hatáskörébe

tartoznának és a fent említett problémák elkerülésére pedig kizárólagos illetékességi ok is bevezetésre kerülhetne.

Ezen túlmenően itt is indokolt lenne rövid igényérvényesítési határidő bevezetése, a megalapozatlan, visszaélésszerű igények visszaszorítására. A rövid igényérvényesítési határidő elősegítené továbbá azon elv érvényesülését, miszerint az elhunyt személyiségi jogait addig kell védelemben részesíteni, ameddig az utókorban az elhunyt személyéhez kapcsolódó emlékezés elevenen él.

Természetesen az igényérvényesítőnek nyilatkoznia kellene a keresetlevélben arról, hogy milyen kapcsolat fűzte az elhunythoz, és csatolnia kellene az ennek alátámasztására szolgáló bizonyítékokat. A perek elkülönítésével, a beavatkozással, illetve a viszontkeresettel kapcsolatos, a közösséghez tartozással összefüggő perek kapcsán bemutatott szabályok ebben az esetben is alkalmazandók lehetnének.

3.4. A képviselők alanyi körének megvonása

Ezen esetben is szükségszerű lenne a kötelező jogi képviselő bevezetése, a kereseti kérelmek szakszerűsége az elbírálásra fordítandó idő normál keretek között tartása érdekében. Megfelelően kidolgozott, az alapelvekre is figyelemmel kialakított kiválasztási rendszer törvénybe iktatása esetén lehetséges lenne, hogy az alapeljárásban csoportképviselő járjon el a csoport tagjainak képviselőként, tekintettel arra, hogy a perben érvényesített anyagi jog részben azonos, így a csoportképviselő a közbenső ítélet meghozatalát kérhetné. Ezen eljárásban a bíróság csupán a jogsértés megtörténtét vizsgálhatná, és a közbenső ítélet jogerőre emelkedése esetén külön perben kerülhetne sor az egyes egyéni igények vizsgálatára.

A visszaélések korlátozása, kizárása érdekében olyan garanciális szabályok beiktatása lenne indokolt, minthogy az örökösökön túlmenően a többi jogosult csak bizonyos szankciókat érvényesíthetne, melyre most is találhatunk példát a Ptk.-ban. Így például az általános jogosulti kör nem kérhetné az előny elvonását vagy elképzelhető lenne egy olyan megoldás is, hogy kérhetné ugyan az előny elvonását, de nem a saját javára, hanem közérdekű célra. Így azon jogosultak, akik az elhunythoz kötődő valós érzelmeik következtében, az elhunyt emlékének megsértése miatt indítanak pert, megelégednének a jogsértés megállapításával és esetleg a jogsértő abbahagyásra kötelezésével. Így elkerülhetőek lennének a visszaélésszerű, esetlegesen megélhetési pereskedések.

4. Összegzés

Véleményem szerint, a fent kifejtettek alapján megállapítható, hogy a kegyeleti igények érvényesítésére jogosultak körének jogalkotó által történő tágabb megvonása igazságosabb, az elhunyt érzelmi kapcsolatait jobban szem előtt tartó szabályozás kialakítására kerülhetne sor, ráadásul egy ilyen jellegű törvénymódosítás megoldást kínálna azon esetekre is, mikor a kegyeleti jogsértés a közérdekbe nem ütközik, de nincs olyan egyéb személy, aki felléphetne a kegyeleti jog megsértése miatt. A közösséghez tartozással kapcsolatos perek szabályainak ismertetésére tekintettel – álláspontom szerint – kijelenthető az is, hogy ezen eljárási szabályok megfelelő alapot szolgáltathatnak a kegyeleti igényérvényesítéssel kapcsolatos csoportos perre vonatkozó rendelkezések kialakításához is, mely megoldaná az alanyi kör kitágítása következtében megnövekedő számú perek problematikájának kezelését.